

בבא קמא יג

שבועות תשע"ו

משה שווערד

1. שו"ת הרשב"א חלק א סימן יח

שאלת למה אין מברכין על המצות כולן כגון המלוה את חברו והטוען עמו וכיוצא בהן. תשובה זו שאלה עמוקה ודבר שעמדו עליו הראשונים זצ"ל ונסתבכו בו הרבה מפני מה מברכין על מקצתן ואין מברכין על כולן ואי זו שמברכין עליה ואי זו שאין מברכין עליה. ואין הענין תלוי בטעם אחד שאתן לך כלל אחד בהם. אלא כל מצוה שאין בה מעשה אין מברכין עליה כגון השמטת כספים וכיוצא בהן. וכן אין מברכין על מצוה שאינה תלויה כולה ביד העושה. מפני שאפשר שלא יתרצה בה חברו ונמצא מעשה מתבטל. כגון מתנות עניים והלוואת הדלים ונתינת צדקה והענקה וכיוצא בהם. ... וכן מתנות כהונה אין מברכין על נתינתן דאין הישראל נוטן משלו אלא שהשם יתברך זכה אותן לכהן ומשלחן גבוה קא זכו... ומנא לן דמתנות כהונה אין מברכין עליהו. משום דאמרינן דכהנים משלחן גבוה קא זכו. וגבי דהוא ממתנות כהונה נמי אמרינן קנאו השם ונתנו לכהנים וכדמברר בבבא קמא. דשמעינן מינה דמאן דיהיב מתנות כהונה לא יהיב ליה מדידיה אלא דרחמנא נינהו כדכתיב (במדבר י"ח) ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי. וכן השיב הרב רבי יוסף אבן פלט זכרונו לברכה להרב רבי אברהם ב"ר דוד.

2. דף על הדף בבא קמא דף יג עמוד א

בגמ': ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים שהם ממונו דברי רבי יוסי הגלילי בן עזאי אומר לרבות את השלמים אבא יוסי בן דוסתאי אומר לא אמר בן עזאי אלא בבכור בלבד. כתב בספר הליכות עולם וזה לשונו, 'כל מקום שיש מחלוקת בין החכמים, אומר הגמרא בחכם האחרון פלוני אמר, שמקדים שמו לאמירתו, ולא אמר אמר פלוני. וכלל זה יהיה שמור בידיך, שכל מקום שתמצא בגמרא פלוני אומר, בידוע שהוא חולק, אמר פלוני בידוע שאינו חולק ולא בא אלא לסייע או להוסיף, עד כאן. וכן כתב רשב"ם בפרק יש נוחלין דף קכ"ב, הכי גרסינן אמר רבי יודא כו' ולא בא לחלוק מדלא קתני רבי יודא אומר.

ומכל מקום מצינו בפרק קמא דבבא קמא דף י"ג, ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים דברי רבי יוסי הגלילי, בן עזאי אומר לרבות השלמים, ופירש רש"י, בן עזאי מלתא דרבי יוסי מפרש, הרי שאמר פלוני אומר, ועל כל זה אינו חולק אלא מפרש. ובגמרא עצמה מצינו בפרק קמא דבבא קמא דף י"א, ריש לקיש אמר קטנה אין לה חצר ואין לה ד' אמות, ר' יוחנן אמר יש לה חצר ויש לה ד' אמות, ומסיק בגמרא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי כו'. ובמודע קטן (ה, א) רב פפא אמר סולו סולו כו', וכתבו התוספות דלא פליגי אלא אורחא דמלתא כל חד וחד מסיק אדעתיה דלא מסיק חבריה, עד כאן. אשר יראה שאף על פי שאמר "פלוני אומר" אינו חולק. ועיין בתוס' יום טוב סוף ברכות (ד"ה רבי נתן אומר) וביכורים (פ"ג מ"ו) שגם כן הביא יוצאים מן הכלל בכלל זה.

3. שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף יג עמוד א

ומה שלמים וכו'. אומר ר"מ דלאו קל וחומר הוא דאיכא למיפרך מה לשלמים שאין קדושתן מרחם. אלא הכי קאמר כיון דקרא סתמא כתיב מיבעי לן לאוקמי במסתבר וסבירא ליה עכשיו דשלמים חשיבי טפי ולרבינא סבירא ליה דאפילו בכור בחוץ לארץ חשיב טפי משלמים משום דקדושתו מרחם. הרא"ש ז"ל.

4. רש"י מסכת בבא קמא דף יג עמוד א

רש"י ד"ה בבכור או אם הבית קיים יקריבנו. לכאורה הא דלא כר"ג דלעיל [שדוקא בזה"ז או בחו"ל יכול למכור בכור, אבל בזמן המקדש בא"י אינו ממון בעלים ולכן אינו יכול למכור?] אלא כרבא בתמורה שם או בחו"ל וכו"ש. ועי' תוס' לעיל ד"ה לכתחלה

5. ספר דבר יעקב

ו' למעוטי מעשר וכו' במעשר נאמר לא יגאל ואינו נמכר לא חי ולא שחוט לא תם ולא בעל מום - פירש"י אלמא לאו ממון בעלים הוא. יש לחקור האם הא דמעשר לא נמכר הוי סיבה שאינו ממון בעלים או דהוי סימן, כלומר דמזה שאינו נמכר איכא ראייה שאינו ממון בעלים. מלשון המאירי משמע שהוי סיבה שבגלל שאינו יכול למכור אינו ממונו.

6. ספר שערים מצויינים בהלכה

בבכור נאמר לא תפדה. פרש"י בבכור תם נאמר אך בכור שור... לא תפדה, פדיון הוא דלית ליה דליפוק מקדושת בכור למכור באיטלו ולישקול בליטרא. ומכאן הוכיח בקהלות יעקב (תוספת דרבנן ס"י רסה) שהאיסור למכור באיטלו הוא מדאורייתא, דהרי יליף לה מלא תפדה. ועי' ביד דוד שאין ראייה, די"ל דעיקר קרא דלא תפדה

7. ספר דבר יעקב

יא] שלמים שהזיקו גובה מבשרן - הקה"ח [סימן תו-א] מקשה אמאי שלמים שהזיקו חייב לריה"ג [וגובה מבשרן] משום שלא ממון גבוה הוא, הרי מ"מ הוי איסור הנאה [כדאיתא בפסחים כז:] וא"כ הוי איסור הנאה שהזיק, ואיסור הנאה לית ליה בעלים.

המנ"ח [מצוה נא-ה] והגרש"ש [סימן טז] מעירים שכל הקושיה דוקא לראשונים שס"ל שאיסור הנאה מיקרי אינו שלו, אבל לפי הראשונים שמביא הקצות בעצמו [בס"ק ב] שהוי שלו אלא שהוי אינו ברשותו,

ליכא קושיה שהרי כיון שהוי שלו שפיר מחייב על נזקי ממונו. והנה התוס' [להלן כד.] כתבו ששור האסור בהנאה שהזיק אין הבעלים חייבים על הזיק, ולפי המנ"ח צ"ל שהתוס' ס"ל שאיסוה"נ הוי אינו שלו. ואילולא דבריו היה אפשר לומר שגם על שור שנחשב אינו ברשותו אינו חייב, דכיון שאינו ברשותו אינו בעלים גמורים.

הגרש"ש מבאר דקושית הקה"ח משלמים שהזיק, למה המזיק חייב הרי הניזק הוי איסוה"נ, ואיסוה"נ שהזיקו לכו"ע פטורים.

הגרש"ש מתרץ [כנ"ל יב: אות ח] שיש שני סוגי איסוה"נ, יש איסוה"נ שהתורה מצוה לבערם, והם אינם של בעלים ואינו יכול לקדש בהם אשה. ויש איסוה"נ משום שהתורה ייחדה אותם למצותם כמו סוכה בימי החג ותפילין וקרבתות, דודאי הוי שלו שיכול אדם למכור סוכתו או תפיליו כיון שאין זה סותר את מה שמויחד לשם מצוה, וזה גם הגדר בקרבנות ולכן יכול לקדש בהם אשה.

הקה"י [ב"ק סימן יג-ג] מתרץ ששאר איסוה"נ התורה רוצה שיתבערו ולכן אמרה התורה שעצם ההנאה יהיה אסור, אבל בקרבן אסרה התורה בהנאה כדי שלא יגזול את ההקדש, ונאסרה רק הנאה כזאת שלוקחת דבר מה ופוגעת בהקדש, ולכן כשמוכר זכותו בהקדש ליכא בזה איסור הנאה ובוה יכול לקדש. וכע"ז מתרץ האחיעזר [ח"ג סימן סב-ג].

8. ספר דבר יעקב

יב] שלמים שהזיקו גובה מבשרן - רש"י מפרש גובה חצי נזקו מבשרו דנזק שור תם משתלם מגופו. ולפ"ז מיירי הכא בשור תם.

לגבי שור מועד כתב המאירי שחייב לשלם גם כנגד האימורים, דגם האימורים הם ממון בעלים מחיים והרי בכלל רעהו, אלא דבשור תם א"א לגבות מהם כיון דסלקי לגבוה, אבל שור מועד שגובה מהעליה חייב הבעלים לשלם גם כנגד האימורים, דאימורים קודם שחיטה אינם ממון גבוה. זהם של שלמה [סימן לד ד"ה עוד] כתב שאף במועד אינו משלם כנגד האימורים. וסברתו שהאימורים הם ממון גבוה ואינם בכלל רעהו.

9. ספר מקדש דוד - קדשים - סימן יד

ד) והנה... והנה היה נראה לענ"ד לומר דאפילו למ"ד טובת הנאה ממון זהו רק בתרומות ומעשרות וכדומה אבל בבכור אע"ג די"ל טובת הנאה להבעלים מ"מ טובת הנאה זו לכ"ע אינה ממון משום דבכור ממון גבוה הוא ולרבנן אף בכור בע"מ אף בזה"ז ממון גבוה הוא ומשולחן גבוה קא זכי כמ"ש תוס' ב"ק (נ"ג ע"ב) א"כ כיון שהכהן לאחר שנתנו לו הבעלים אין לו בהבכור ממון דממון גבוה הוא לא שייך לומר שטובת הנאה של הבעלים היא חשיב ממון דהזכות שיש להבעלים ליתנו לכל כהן שירצה לא עדיף ממה שהכהן זוכה ע"י נתינתו וכיון דהכהן ע"י נתינתו אינו זוכה בדין ממון א"כ גם זו טובת הנאה אינה חשובה ממון דאי לא נימא כן לרש"י ז"ל שכתב בתמורה (ל"ב ע"א) דבכל הקדשים וגם בעולה יש לבעלים טובת הנאה שיכולים ליקח כסף מישראל שיקריב קרבנו במשמר של בן בתו כהן א"כ למ"ד טובת הנאה ממון נמצא שיש להבעלים ממון בכל הקרבנות וא"כ בגונב קדשים מבית בעלים אמאי אמרינן בפ' מרובה (ע"ו). דפטור מכפל מ"ש מגונב טבלו של חברו דאמרינן בקידושין (נ"ח ע"ב) למ"ד טובת הנאה ממון דמשלם כפל אף על התרומה שבו וכן קדשים שהזיקו היה צריך לגבות מטובת הנאה שבהם כיון דטובת הנאה ממון ושור רעהו קרינן בו ב"ק (ל"ז ע"ב) וע"כ כמ"ש דבקדשים אע"ג אם יש להבעלים בהם טובת הנאה מיהו לכ"ע התם טובת הנאה אינה ממון דרק בתרומות דע"י נתינתו נעשה ממון כהן א"כ זה הזכות של הבעלים שתעשה התרומה ממון כהן ג"כ שייך לומר דחשיב ממון אבל בקדשים דאף כהן משולחן גבוה קא זכי לא שייך לומר שהטובת הנאה תהיה חשובה ממון ואף דיכול לטול כסף מאבי אמו מ"מ הוי רק כמקדש בחלקו דאמרינן דאינה מקודשת וכתבו בתוס' קידושין (נ"ב ע"ב) דאע"ג דיכול למוכרו לכהן ולקבל כסף אינו חשוב ממון דממון גבוה הוא ע"ש וא"כ ה"נ בבכור כיון דבכור ממון גבוה אף טובת הנאה שבה אינה ממון ולפ"ז בבכור שתקפו כהן אף טובת הנאה א"צ לשלם להבעלים:

10. ספר דבר יעקב

א] תודה שהזיקה וכו' מהו דתימא כיון דלחם הכשירא דזבח הוא לימא ליה את אכלת בשר ואנא אייתי לחם קמ"ל דלחם חיובא דבעלים - בחזו"א [סימן ג-טו] ובש"י ר' שמואל [ב"ב דף קכג: אות מט וקי' אות תנת] מקשים מה הס"ד שהניזק יהיה חייב להביא הלחם, הרי הוא לא נדר להביא

תודה, ולמה ס"ד שמה שאוכל בשר יחייב אותו להביא לחם. הגר"ש מתרץ שיש בקרבן דין למי שמתכפר, וחוז' מהמתכפר יש דין למביא קרבן, וס"ד שהניזק שהוא בעל הממון נקרא המביא קרבן, קמ"ל שחייב הבאת הלחם אינו על המביא הקרבן אלא על המתכפר.

11. ספר קצות החושן סימן תו ס"ק א

ונראה לענ"ד בזה דהא דקדשים קלים ממון בעלים לר' יוסי הגלילי אינו אלא לענין הבשר שיוכל למוכרו מחיים שיאכל הקונה את הבשר, אבל שישחוט ויזרוק על שם הקונה מודה ר' יוסי הגלילי דלא מהני דהזבח אינו נשחט ונזרק אלא על שם הבעלים שהקדישו אותו, וכשם שאסור לשנויי מזבח לזבח כן אסור לשנות שם הבעלים שהקדישו אפי' בקדשים קלים, וא"כ ניחא המוכר עולתו ושלמיו לא עשה כלום דהיינו להקריבו על שם הקונה. וכמ"ש רש"י בפסחים (פט, ב) ע"ש ז"ל: המוכר עולתו להתכפר בו אחר לא עשה כלום ואין העולה קריבה אלא לשום בעלים הראשונים עכ"ל. וה"ה בשלמים כה"ג שתקרב על שם הלוקח ובוה גם ר' יוסי מודה וכמ"ש. וכן מוכח מהא דאמרינן פ"ק דב"ק (יג, ב) תודה שהזיקה אינו גובה מלחמה, ופריך פשיטא, ומשני הא קמ"ל דמתכפר מביא לחמה מהו דתימא נימא את אכלת בישרא ואנא מביא לחמה קמ"ל דלחמה חובא דגברא ע"ש. ואי נימא דלר' יוסי הגלילי קדשים קלים ממון בעלים למוכרו לאחר שישחט ויזרק על שם הלוקח א"כ תודה שהזיקה כיון דהוחלט השור לניזק ישחט ויזרק על שם הניזק ולא יעלו לבעלים לשום חובה ויצטרך תודה אחרת וממילא יביא לחמה. וכן נראה מדברי הרמב"ם (פ"ח מנזקי ממון הל' ב - ג) ז"ל: שלמים שהזיקו גובה מבשרן כו', תודה שהזיקה גובה מבשרה כו' וכיצד גובה שיאכל הניזק וחבורתו מן הבשר בקדושה כנגד חצי נזק שלו עכ"ל. הרי מבואר דאין לו לניזק אלא אכילת בשרה אבל נשחט ונזרק על שם בעלים הראשונים אע"ג דהוחלט השור מחיים וזה נראה לענ"ד ברור

12. ספר אור שמח - הלכות גניבה - פרק ב - הלכה א

הלכה א - וכן הגונב קדשים מבית בעליה בין קדשי קדשים בין קדשים קלים כו' הרי זה פטור מכפל ומתשלומי ד' וה' שנאמר וגונב מבית האיש כו':
הנה לעיל הלכות נזקי ממון פ"ח שלמים שהזיקו גובה מבשרן כו' וכן תודה שהזיקה כו' דפסק כהנך מימרות דאמוראי בתראי ר' אבא ורבא בפרק קמא, דפירשו רבנן קדמאי דאזלא כמ"ד ממון בעלים הוי, וכן פסק בהלכות מעילה דהמוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום וזה דלא כר"י דממון בעלים הוי כדאמרו פרק האשה בפסחים דף צ' יעויין שם, ועיין משנה למלך הלכות מעילה שם ובלחם משנה הלכות נזקי ממון. והנראה לדעתי דנתבונן דפליגי למ"ד מעשר ממון גבוה בירושלים ואינו יכול ליתנו במתנה ולא למוכרו כדאמר בהאיש מקדש (דף נ"ד) ופסק כן רבינו פרק ג' מהלכות מע"ש הלכה י"ז, ולא לקדש בו האשה, ואפילו הכי במצה ואתרוג דבעינן לכם וכיוצא בזה סבר כיון דיש לו היתר אכילה שפיר מיקרי לכם, וטעמא דאיהו בעלים והנאתה שלו, רק דין ממון אין לו, לכן בדבר שהוא מצי להיות רק הוא ענין תנאי שיהא שלו, על זה אמרינן כיון דהנאת אכילתה שלו מקרי לכם ועריסותיכם, כן דוגמתו סברת רבינו גבי קדשים קלים דאף על גב דלית ליה דין ממון ביה שאינו יכול למוכרו וליתנו במתנה ולקדש בו אשה, מכל מקום בדבר דהא דבעינן שיהא שלו הוא רק ענין תנאי פרטי, מקרי בעלים לזה כיון דאכילתה שלו מצד שהוא בעלים ואין אחר רשאי לאוכלן. ולכן בתם שהזיק דצריך קרא למעט שור הפקר ופירש הגמרא דסד"א אם קדש אחר וזכה בו יגבה מניה כיון דאין שום שעבוד על נכסי הבעלים רק על התם לגבות מגופו בלבד, לכן צריך למעט נכסים המיוחדין יעויין שם, ואם כן כיון דשור איש הוא ענין תנאי פרטי, לכן כיון דהנאת אכילתה הוא רק שלו ואין אחר רשאי לאכול בלתי ידיעתו ורשותו שפיר גובה מגוף השור ושפיר מקרי שור איש, ופוק חזי מה שכתב רבנן בתוספות פרק הכונס דלסטים שהוציאו בהמה אחרי שהזיקה גובה הניזק מגוף הבהמה אף שהבעלים לא פשע ונעל כראוי וטעמא ע"כ משום דשור איש הוא מאמר תנאי לכן שור איש מקרי ושפיר גובה מגופו, כן הכא דינו לגבות מן גוף השור אף על גב דבעי שור איש כיון דהנאת אכילתה וצורכה הוא רק לו לא לתועלות זולתו מיקרי שור איש ודוק:

13. רא"ש על בבא קמא פרק ראשון - סימן טז

[דף יג ע"ב] נכסים המיוחדים למעוטי זה אומר שורך הזיק וזה אומר שורך הזיק ולמעוטי אם נגח שור של הפקר (שור) שיש לו בעלים וקדם אחר וזכה בו דלא מפקינן ליה מדידה ולא אמרינן משעה שנגח הוחלט לניזק. רבינא אמר למעוטי נגח ואחר כך הקדיש נגח ואחר כך הפקיר. תנ"ה יתר על כן אמר רבי יהודה אפילו נגח ואח"כ הקדיש נגח ואח"כ הפקיר פטור ואף על גב דפליגי רבנן עליה דרבי יהודה מוקי רבינא מתני' כיחידאה משום דרבנן לא פליגי עליה אלא בשור שהמית אדם אבל בשור שהמית שור לא פליגי עליה כמו שכתבתי בפירושי בשם הרב ר' מאיר ז"ל:

14. שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף יג עמוד ב

רבינא אמר למעוטי נגח וכו'. דאף על גב דלענין קטלא דשור הלכה כרבי יהודה לענין תשלומין מיהא אם הפקירו או הקדישו קודם העמדה בדין פטור דכתיב ומכרו את השור החי וחצו את כספו אלמא בדאית ליה בעלים בשעת תשלומין מיירי. הראב"ד ז"ל.

15. ספר דבר יעקב

ח] יתר על כן אמר רבי יהודה אפ' נגח ולבסוף הקדיש נגח ולבסוף הפקיר - א. הגמ' [להלן מד:]: מביאה מחלוקת ר' יהודה ורבנן לגבי נגח ואח"כ הקדיש או הפקיר. הגמ' כאן מביאה את דברי רבינא שמבאר הא דקתני במשנה נכסים המיוחדים הכוונה למעוטי נגח ואח"כ הקדיש נגח ואח"כ הפקיר. ומבאר כאן הרא"ש שאין כוונת רבינא להעמיד המשנה כר' יהודה, אלא כוונתו שדוקא לגבי סקילה פליגי רבנן עליה, אבל כאן שמירי לענין חיוב נזקין, מדו רבנן שפטור. וכ"כ הראב"ד בשיטה

16. ספר דבר יעקב

ב. הלח"מ [ח-ד] והתויר"ט [פ"א מ"ב] מקשים לפי רבנן, מנין לנו שיש פטור לגבי נזקין אם הפקיר או הקדיש השור, הרי הפסוק שממנו לומד ר' יהודה מיירי לענין סקילה, וכיון שרבנן לא ילפי מהפסוק לענין סקילה, מנין להו ללמוד לענין נזקין. א. הראב"ד הנ"ל כתב שרבנן ילפי מהפסוק ומכרו את השור.

17. ספר דבר יעקב

ג. הראשונים והאחרונים נחלקו האם דין זה של נגח ואח"כ הפקיר מיירי בשור תם או במועד או בתרויהו.

18. שו"ת חתם סופר חלק ה (חושן משפט) סימן קסה

תו הקשה מו"ח הגאון נ"י למאי דאמרי' ב"ק י"ג ע"ב הנ"ל הפקירו פטור וכ' רא"ש דהכי קיי"ל לענין נזקין עכ"פ א"כ מאי פריך ש"ס ב"ק צ' ע"ב וכי דיני ד"נ מאי הוה ליהדר ולדייני' ד"מ הא מכיון שנגמ' דינו למיתה ה"ל הפקר ואין לו בעלים כדאי' בכריתות כ"ד ע"א וממילא מיפטר מדיני ממונות לכאורה נ"ל בפשיטות הא דילפי' נזקי' ממיתה לר' יהודה כמ"ש הרא"ש היינו נזקי שור תם דמגופו משלם וגופו איפטר לי' כיון דלית לי' בעלים אבל במועד שהחיוב על הבעלי' שממון שלהם הזיק ומשתלם מעלי' ליכא למיפטר' ממיתה שור המועד דנהי דגופי' דשור איפטר בעלים לא נפטרו כי ממונם הזיק ומיושב הקו' ובבאר הגולה ס' ש"ו אזיל בתר איפכא בזה במ"כ יע"ש. מיהו בלאה"נ מסתפקנא אי מיקרי אין בעלים דאע"ג דנגמר דינו למיתה ונתיאשו בעלי' מדמיו כמבואר בכריתות הנ"ל מ"מ בעליו מיקרי שאם קדם אחר והרגו חייב לשלם להו כמבואר בב"ק צ"א ע"ב וברמב"ם פ"ז מחובל הלכה י"ג אלא די"ל אי משום זה מיקרי בעלי' א"כ הקדיש לא משכח' לי' דקדושת הגוף הוה בעליו דמתכפר בי' בכל הקרבנות מקופי' עכ"פ ובקדושת דמ' הוה בעליו להוספת חומש עכ"פ ועי' ב"ק ע"ו ע"א ובתו'.

כמוצן אצל מטעם אחר הדעה נותנת כדברי
החת"ס דדוקא גבי תס צעינן צעליס צשעת
העמדה צדין, דמסבירא זה שייך רק גבי חייב
מיתה דצעינן העמדה צדין דוקא וכן השנומי
פגה נזקא קנסא דקנס לא מתחייב אלא
ע"י העצ"ד צצ"ד, אצל השנומי מועד שהוא
ממון ומיד צשעת נגיחה כבר נתחייב ממון
וענין כהעצ"ד אינו אלא לצרר אמיתית הדבר
ואילו יודע המזיק צעלמו ששור המועד שלו
הזיק ודאי חייב מיד לשלם, וא"כ מה שייך
לומר דצעינן שיהא צעל השור צשעת העצ"ד
כרי חייבו כבר נגמר וכל כהעצ"ד אינו רק
לצררו שהוא חייב כבר, וכן תמה צספר
חלקת יואצ אשיטה זו עיי"ש חתו"מ סי' י"ט

והנה דעת החת"ס חתו"מ סי' קס"ה היא
דהרצא דוקא גבי תס צלצד הוא
לאמרי' האי דינא דנגה ואח"כ הפקיר או
הקדיש פעור כיון דמקרא דמיתה ילפינן
דין זה ליכא נמילף אלא הנזקי תס שהוא
חייב אגופו דשור כמו מיתה שהוא חייב
אגופי', אצל השנומי מועד שהוא חייב
אצעליס ומשתלם מעלי' אין ללמוד ממיתה
דשור דנכי דשור איפטר צעליס לא איפטר
ע"ש ולפמ"כ לעיל צחות אי דברי האחרונים
ז"ל ד"ז נלמד מהשנומי כופר דפטר רחמנא
גבי נגה ואח"כ הפקיר יב לדחות טענה זו

20. רש"ש מסכת בבא קמא דף יג עמוד ב

רש"י ד"ה והועד שיהיה לו בעל אחד כו' ובד"ה שוין כאחד בבעל אחד הן. לפי פירושו אפ"ל מכרו לאחר ליפטר וכ"מ להדיא
בפירושו (לקמן ס"ד מד) ויותר מבואר בפ"ל (לקמן צה ב) ד"ה מכור ועמש"כ שם ולשונו הנ"י שוין כאחד בבעלים החייבין ונכון:

21. ספר דבר יעקב

י' רד"ה שוין כאחד - בבעל אחד - כתב
הרש"ש שמבואר ברש"י שלפי ר' יהודה לא רק
אם הפקיר או הקדיש השור נפטר, אלא גם אם
מכר השור לאחר פטור לפי ר' יהודה, שבעינן
שיהיה בעלים אחד בלבד, וכן מדייקים רע"א [להלן
צ:]: והרש"ש מרש"י [להלן מד: ד"ה אם] ומרש"י
[להלן צח:]. המרומי שדה מבאר שרש"י דייק כן
מלשון המשנה שקתני נכסים המיוחדים דמשמע
מיוחדים לאיש אחד.
הרשב"א [אצלנו וכן להלן מד:] חולק וס"ל
שאם נמכר לאחר אינו נפטר, דר' יהודה יליף
מהפסוק והועד בבעליו, ומשם יש ראייה שבעינן
שיהיה לשור בעלים ואין ראייה שצריך אותם בעלים,
ולכן קאמר ר' יהודה עד שתהא מיתה והעמדה בדין
כאחד ולא קאמר באחד [שהיה משמע בעלים אחד].

22. ספר דבר יעקב

האחיעזר [ח"ג סימן מא] רוצה לתרץ דאם יפקיר או ימכור השור יהיה חייב משום דינא דגרמי, כיון שהוא מזיק שיעבוד חבירו, והא דאמרינן נגח ואח"כ הפקיר פטור, מיירי במפקיר בשוגג שלא ידע שהשור הזיק. והאחיעזר דוחה דכיון שהפקיר השור לפני גמר דין, ולא התחייב בדין א"כ התורה פטרתו ולא נתחייב למפרע ואין כאן שיעבוד כלל, וא"כ אינו מזיק שיעבודו של חבירו, וכ"כ החזו"א [ב"ק סימן ג-טו ד"ה ונראה].

בתוס' ר' פרץ [כאן וכן מה.] מקשה על רש"י דכל שור שהזיק הבעלים ימכרנו כדי להפטר מתשלום הנזק [או מסקילת השור]. ומזה מוכיח ר' פרץ שנגח ואח"כ מכר לא נפטר. הפלפולא חריפתא [פ"ק אות מ] מקשה דלא משכחת לה מועד שישלם מן העליה, דכל שור מועד יפקירנו כדי שלא יפסיד יותר משווי השור.

23. ספר דבר יעקב

וגם אם נאמר שחייב לצאת ידי שמים, בל"ה אין כ"כ קושיה שכל אחד יפקיר כדי להפטר, כיון שעדיין יהיה חייב בידי שמים.

24. ספר שערים מצויינים בהלכה

לא ברור שיפקירנו. ונראה דאם ההיזק הוא מועט, והשור שוה הרבה יותר למה יפקירנו, דאפשר שלא יגמר דינו.

25. שו"ע חושן משפט - סימן תו - שור של עובד כוכבים או של הפקר או של חרש, שוטה וקטן:

- (א) שור של ישראל שנגח שור של עובד כוכבים, פטור. ושל עובד כוכבים שנגח לשל ישראל, בין תם בין מועד, משלם נזק שלם:
- (ב) שור של הפקר שנגח, וקודם שיתפוס אותו הניזק קדם אחר וזכה בו, פטור:
- (ג) נגח שורו והפקירו קודם שעמד בדין, וזכה בו אחר, פטור. אבל אם זכה בו הוא עצמו, חייב:
- (ד) נגח ואחר כך מכר או הוריש, חייב:

26. דף על הדף בבא קמא דף יג עמוד ב

במנחת חינוך (מצוה נ"ה אות ו') כתב דהא דילפינן הכא מקרא שאם נגח ואח"כ הפקיר פטור מלשלם, היינו רק תשלומי נזק, וכן הוא הדין בשן ורגל וכמבואר לעיל בתוס' ו' ע"ב (ד"ה שור).

אבל אם אכלה פירות של חבירו ואח"כ הפקירה, אע"ג דפטור מלשלם דמי הפירות, מ"מ מה שנהנית צריך לשלם, דמה שנהנית נעשה עליו כחוב, ולכן אף שהפקירו אחר כך, לא נפקע חוב זה מעליו, וזה אינו מדין "נזקין" ואינו נפטר ממנו כשהפקירו.

ולהיפוך אם בהמת הפקר הזיקה ואח"כ זכה בה אחר, הרי הוא פטור לגמרי, אף ממה שנהנית, דבאותה שעה שנהנית לא היתה שלו, ולא הרויח כלום מהאכילת פירות של חבירו.

קיבל שמירת נזקין היינו שאמר בהדיא שאינו מקבל שמירת נזקין, וכן סובר הרשב"א [הובא כמ"מ].
שיטת הראב"ד [בהשגה לרמב"ם שם] דבסתמא שומר שקיבל על עצמו שמירת שור לא נכלל בזה שמירת נזקין שלא יזיק, והא דאמרינן הכא ולא קיבל שמירת נזקין היינו דמיירי בסתמא. הראב"ד מוסיף דאפשר שזה גם כוונת הרמב"ם. הראב"ד מדייק כן מלשון הגמ' להלן, הכי קאמר אם קיבל עליו שמירת נזקין חייב, משמע שצריך בהדיא לקבל על עצמו שמירת נזקין.
והנה המקשן כאן הבין שמירי בשואל שקיבל עליו גם שמירת נזקין, ומזה משמע שבסתמא מקבל עליו גם שמירת נזקין.

א] ולא קיבל עליו שמירת נזקין - שיטת הרא"ש [סימן יז] וכן משמע ברמב"ם [נזק"מ ד-י כמשי"כ המ"מ] שבסתמא שומר מקבל עליו גם שמירה שהשור לא יזיק, והא דאמרינן הכא שלא